

Úskalí dohody při vypořádání jmění manželů

Při řešení majetkového vypořádání manželů je z pohledu nákladů nejlepší variantou dohoda. Ovšem změnit jednou uzavřenou dohodu může být velmi komplikované.

Ročně se v České republice rozvede více než 20 tisíc manželských párů, nalezení shody na vypořádání společného jmění představuje pro mnohé z nich nepřekonatelnou překážku. Platná právní úprava přitom vypořádání dohodou, oproti zbývajícím způsobům vypořádání – tedy rozhodnutím soudu nebo účinky zákonné domněnky –, jednoznačně preferuje. Úprava majetkových poměrů je také jednou ze zákonných podmínek rozvodu manželství bez zkoumání příčin rozvratu. Ovšem ani když se obě strany na podobě vypořádání shodnou, nemusí být vždy vše jasné. Na co si při uzavírání dohod o vypořádání dát pozor?

Okamžik a forma uzavření dohody

Podívejme se nejprve na obecné náležitosti. Dohodu o vypořádání společného jmění lze uzavřít v zásadě kdykoli, tedy za trvání manželství či až po jeho zániku či zrušení. Dohodu o vypořádání lze také za specifických zpřísněných podmínek uzavřít i v rámci dědického a insolvenčního řízení.

Obecně platí, že dohoda o vypořádání nevyžaduje písemnou formu – v takovém případě vydá jeden z manželů druhému pouze písemné potvrzení o vypořádání. Písemná forma dohody s úředně ověřenými podpisy je požadována v případě, že je uzavírána ještě za trvání manželství. Stejný požadavek platí i v případě, kdy jsou předmětem dohody nemovitosti. Příjmy z vypořádání společného jmění nepodléhají dani z příjmů.¹

Rozsah dohody o vypořádání není nijak limitován, neboť způsoby vypořádání společného jmění lze mezi sebou kombinovat. O některé části společného jmění tak mohou strany uzavřít dohodu, o jiné vést spor a u zbytku může nastoupit domněnka vypořádání. Pokud je však mezi stranami zájem na uzavření dohody, je nutné ji uzavřít do tří let od okamžiku zániku či zrušení manželství. Po uplynutí této lhůty nastoupí vypořádání společného jmění zákonnou domněnkou – bez ohledu na vůli stran.

Nejvyšší soud v souvislosti s okamžikem uzavření dohody judikoval, že pokud se dohoda uzavírá o nemovitostech, je třeba v tříleté lhůtě zároveň podat návrh na vklad do katastru nemovitostí.² V případě, že se tak nestane a společné jmění nebylo vypořádáno soudem, nastupuje vypořádání domněnkou. Výjimku představuje situace, kdy během tříleté lhůty bylo zahájeno řízení na vypořádání společného jmění soudem. Pokud toto řízení běží i po uplynutí lhůty, je možné o předmětu společného jmění uzavřít dohodu i po jejím uplynutí.³

Vypořádání společného jmění dohodou se z pohledu praxe může stát problematickým ve dvou situacích. První skupinu tvoří případy, kdy je uzavřená dohoda pro jednoho z partnerů významně nevýhodná nebo nespravedlivá.⁴ Uzavírání dohod o vypořádání se přitom fakticky může obejít bez účasti advokátů a soudů, tedy bez jakéhokoliv zkoumání obsahu a spravedlnosti a přiměřenosti pro její účastníky.

- 1 Srov. ustanovení § 4 písm. c) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.
- 2 Stanovisko občansko-právního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. Cpjn 38/98; usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2000, sp. zn. I.ÚS 412/2000.
- 3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009.
- 4 Na což také v souvislosti s plánovanou novelou rodinného práva opakovaně upozorňují některé žensko-právní organizace.

Možnosti domoci se změny jednou uzavřené dohody jsou velmi omezené a zůstávají spíše v oblasti teorie než praxe.⁵ V případě, že mezi oběma stranami panuje na změně shoda, je možné dohodu měnit až do uplynutí tříleté lhůty. V případě, že bylo uzavřeno více dohod, které jsou svým zněním a obsahem v rozporu, považuje se za platnou ta, která byla uzavřena jako poslední.

Pokud strany nestihly dohodu vložit na katastr ve tříleté lhůtě, je situace složitější. Jednou z možností je zápis ideálního podílového spoluvlastnictví, tedy takových poměrů, které by vznikly vypořádáním domněnkou. Následně může dojít k převodu tak, aby poměry odpovídaly vůli obou stran. V tom případě by ale již nabytí vlastnického práva k původnímu předmětu vypořádání podléhalo daňové povinnosti.

Pokud je uzavřená dohoda pro jednu ze stran významně nevýhodná či nespravedlivá, má tato strana možnost dovolat se neplatnosti dohody z důvodu rozporu s veřejným pořádkem či dobrými mravy. Rozhodnutí o neplatnosti dohody, kdy například jeden z manželů ze společného jmění dostane veškeré nemovitosti a druhý pouze závazky, je však třeba posuzovat s ohledem na individuální okolnosti případu. Podle mého názoru obdobně jako u posuzování disparity podílů při vypořádání společného jmění soudem. V úvahu připadá také dovolání se neplatnosti podle ustanovení občanského zákoníku o neúměrném zkrácení či lichvě.

Ochrana práv třetích osob

Druhou skupinu možných problémů představují účinky vypořádání dohodou vůči třetím osobám, typicky věřitelům. Občanský zákoník ve vztahu k vypořádání výslovně zakotvuje možnost věřitelů a třetích osob v obdobném postavení domáhat se relativní neúčinnosti u všech způsobů vypořádání včetně vypořádání dohodou v případě, kdy by jimi byli dotčeni na svých právech.

Aby se věřitelé práv domohli, je třeba aktivního jednání – tedy vznesení námitky, respektive žaloby na vyslovení neúčinnosti dohody. Dovolání se neúčinnosti má za následek možnost věřitele domáhat se uspokojení svých pohledávek ze společného jmění v takové míře, jako kdyby k vypořádání dohodou nikdy nedošlo. I v případě vyslovení neúčinnosti soudem má takové rozhodnutí účinky jen vůči osobám, které se neúčinnosti domohly, nikoli vůči všem. To však neplatí ve vztahu ke společným dluhům. Jejich vypořádání dohodou má účinky jen mezi manžely navzájem a vůči třetím osobám je takové vypořádání neúčinné ze zákona. Ze společných dluhů tak mohou věřitelé i nadále požadovat plnění po obou bývalých manželích a ti jsou také povinni plnit bez ohledu na rozdělení dluhů

v dohodě. Dohoda pouze zakládá právo postihu vůči tomu z původních dlužníků, na koho dluhy podle rozdělení přešly. V praxi si tuto situaci lze představit u vypořádání společných hypotečních úvěrů.

Chystané novinky

V současné době je ve fázi připomínkového řízení novela občanského zákoníku, který klade důraz na komplexní přístup ke konsenzuálním řešením rodinně-právních situací.⁶ Byť se tato novela vypořádání společného jmění dohodou přímo nedotýká, lze v kontextu plánovaných změn spatřovat tlak na navýšení podílu vypořádaných společných jmění dohodou – například navýšením poplatků za návrh na vypořádání soudem.

Nastíhající výpočet úskalí vypořádání společného jmění samozřejmě není vyčerpávající. Zmínit lze například absenci požadavku písemné formy a související nejistotu třetích osob při jednání se stranami dohody a nastupující domněnkou vypořádání, exekuce na (vypořádané) společné jmění či postup při správě společného jmění do jeho vypořádání.

Vypořádání společného jmění dohodou lze doporučit jako nevhodnější způsob vypořádání, pokud mezi stranami na jejím obsahu panuje alespoň rámcová shoda, neboť ve srovnání s vypořádáním rozhodnutím soudu se jedná o finančně i časově nejúspěšnější způsob. Doporučujeme také dodržet písemnou formu, v případě nemovitostí navíc s úředně ověřenými podpisy. Při uzavírání dohody je vhodné mít k dispozici pomoc advokáta, neboť dosáhnout změny již jednou uzavřené dohody může být velmi obtížné.

Anežka Večeřová

advokátní koncipientka, bpv Braun Partners,
doktorandka na katedře občanského práva PF UK

- 5 Druhému manželovi zbývají pouze obecné možnosti právní obrany – dovolání se neplatnosti takové dohody pro rozpor s veřejným pořádkem či dobrými mravy (srov. § 580 ObčZ), případně aplikace ustanovení občanského zákoníku o neúměrném zkrácení či lichvě (srov. ustanovení § 1793 an. ObčZ).
- 6 Ústředním tématem novely je zavedení tzv. notářského rozvodu, přenesení kompetencí k uzavírání dohod o úpravě styku a péči k nezletilým dětem ze soudů na notáře, odlišení poplatkové povinnosti za sporný a nesporný rozvod.